

Załącznik
do Uchwały nr 37/2018 Zarządu
Banku Spółdzielczego w Działdowie
z/s w Lidzbarku z dnia 28.09.2018 r.
Załącznik do Uchwały nr 21/2018
Rady Nadzorczej Banku Spółdzielczego
Działdowie z/s w Lidzbarku z dnia 16.10.2018

Spółdzielcza Grupa Bankowa
Bank Spółdzielczy w Działdowie
z siedzibą w Lidzbarku

Strategia zarządzania ryzykiem
w Banku Spółdzielczym w Działdowie
z/s w Lidzbarku

Lidzbark, wrzesień 2018 r.

SPIS TREŚCI

DZIAŁ I – Postanowienia ogólne	2
DZIAŁ II – Podstawowe założenia procesu zarządzania ryzykiem	4
DZIAŁ III – Proces zarządzania ryzykiem	5
Rozdział 1 – Organizacja procesu zarządzania ryzykiem	5
Rozdział 2 – Procedury zarządzania ryzykiem bankowym	7
Rozdział 3 – Identyfikacja, pomiar lub szacowanie ryzyka	9
Rozdział 4 – Kontrola i monitorowanie ryzyka	11
Rozdział 5 – Informacja zarządcza dotycząca zarządzania ryzykiem	12
DZIAŁ IV – Cele strategiczne oraz polityki w zakresie zarządzania istotnymi rodzajami ryzyka	12
Rozdział 1 – Ryzyko kredytowe, w tym koncentracji	12
Rozdział 2 – Ryzyko operacyjne	15
Rozdział 3 – Ryzyko płynności	19
Rozdział 4 – Ryzyko stopy procentowej	20
Rozdział 5 – Ryzyko kapitałowe	21
Rozdział 6 – Ryzyko braku zgodności	21
DZIAŁ V – Postanowienia końcowe	22

DZIAŁ I – Postanowienia ogólne

§ 1

1. Niniejsza „Strategia zarządzania ryzykiem w Działdowie z/s w Lidzbarku”, zwana dalej strategią, określa:
 - 1) w części pierwszej ogólne zasady systemu zarządzania ryzykiem, w tym:
 - a) strukturę organizacyjną w zakresie zarządzania ryzykiem, podział zadań na trzy poziomy zarządzania;
 - b) zadania organów Banku, komitetów, jednostek organizacyjnych i poszczególnych osób w procesie zarządzania ryzykiem;
 - c) schemat procedur odnoszących się do zarządzania ryzykiem w Banku;
 - d) ogólne zasady identyfikacji, pomiaru lub szacowania ryzyka, w tym zasady przeprowadzania testów warunków skrajnych;
 - e) ogólne zasady monitorowania i kontroli ryzyka;
 - f) organizację systemu informacji zarządczej;
 - 2) w części drugiej:
 - a) cele strategiczne w zakresie zarządzania istotnymi rodzajami ryzyka w Banku i ogólnie sposób ich realizacji;
 - b) generalną skłonność do podejmowania przez Bank ryzyka – apetyt na ryzyko.
2. Strategia jest spójna ze strategią działania Banku oraz regulaminem organizacyjnym Banku.
3. Istotne rodzaje ryzyka, o których mowa w Dziale IV zostały określone w ramach obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego.

§ 2

1. Bank jest Uczestnikiem Systemu Ochrony SGB, w związku z tym system zarządzania ryzykiem w Banku uwzględnia zapisy Umowy Systemu Ochrony SGB, przepisy wewnętrzne wydawane przez Spółdzielnię; w szczególności: dotyczy to procedur w obszarze zarządzania ryzykiem, przyjętych w Systemie limitów, stosowania działań ograniczających ryzyko wskazanych przez Spółdzielnię w procesach prewencji.
2. Bank zarządza ryzykiem w sposób zapobiegający powstaniu w Banku zagrożenia utraty płynności lub wypłacalności, a tym samym wystąpienia zagrożenia upadłości.
3. Bank w toku normalnie prowadzonej działalności nie zakłada udzielenia pomocy z Funduszu Pomocowego jako zabezpieczenia ryzyka.

§ 3

Najważniejsze regulacje zewnętrzne i wewnętrzne, będące podstawą opracowania niniejszej strategii, to:

- 1) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26.06.2013 r. *w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi (CRD IV)*;
- 2) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. *w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i form inwestycyjnych zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012*;
- 3) ustawa Prawo bankowe;
- 4) Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 06 marca 2017 r. *w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach*;
- 5) Umowa Systemu Ochrony SGB;
- 6) Statut Banku Spółdzielczego w Działdowie z/s w Lidzbarku;

- 7) Strategia działania Banku na lata 2016-2019, zwana dalej strategią działania;
- 8) Strategia zarządzania i planowania kapitałowego w Działdowie z/s w Lidzbarku;
- 9) Regulamin organizacyjny Banku Spółdzielczego w Działdowie z/s w Lidzbarku, zwany dalej regulaminem organizacyjnym.

§ 4

W dalszej treści użyte są następujące skróty i pojęcia, które oznaczają:

- 1) Bank – Bank Spółdzielczego w Działdowie z/s w Lidzbarku;
- 2) Rada Nadzorcza – Rada Nadzorcza Banku;
- 3) Zarząd – Zarząd Banku;
- 4) Bank Zrzeszający – SGB-Bank S.A. w Poznaniu;
- 5) System Ochrony – System Ochrony SGB;
- 6) Spółdzielnia – jednostka zarządzająca Systemem Ochrony SGB;
- 7) Komitet Kredytowy;
- 8) CRR – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012;
- 9) Fundusz Pomocowy – fundusz utworzony w Spółdzielni w celu zabezpieczenia płynności i wypłacalności Uczestników;
- 10) Plan Naprawy – Grupowy Plan Naprawy Systemu Ochrony SGB¹;
- 11) ryzyko kredytowe – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego ;
- 12) ryzyko koncentracji – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 13) ryzyko stopy procentowej w portfelu niehandlowym – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 14) ryzyko płynności – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 15) ryzyko operacyjne – ryzyko zdefiniowane w § 25;
- 16) ryzyko modeli – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 17) ryzyko kapitałowe – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 18) ryzyko braku zgodności – ryzyko zdefiniowane w obowiązującej w Banku strategii zarządzania i planowania kapitałowego;
- 19) identyfikacja ryzyka – analiza, na podstawie zgromadzonych danych, czynników wewnętrznych i zewnętrznych występowania ryzyka w Banku; metody i procedury identyfikacji poszczególnych rodzajów ryzyka zawierają szczegółowe regulacje wewnętrzne w zakresie zarządzania ryzykami w Banku;
- 20) pomiar lub szacowanie ryzyka – zasady pomiaru lub szacowania, analizy oraz testowania warunków skrajnych ekspozycji na ryzyko, umożliwiające zarządzanie tym ryzykiem w skali Banku, ujęte w wewnętrznych procedurach;
- 21) raportowanie ryzyka – określenie formy i terminów przekazywania wewnętrznego sprawozdania o poziomie ryzyka, którego szczegółowość i częstotliwość sporządzania powinny być adekwatne do rodzaju i skali ponoszonego przez Bank ryzyka; sprawozdanie powinno być dostępne dla właściwych pracowników w czasie wystarczającym do przeprowadzenia i podjęcia odpowiednich działań;

¹ Do czasu zatwierdzenia przez KNF Planu Naprawy, Spółdzielnia przedstawia plan złożony do zatwierdzenia.

- 22) limitowanie ryzyka – określenie zasad ustalania i weryfikacji wewnętrznych limitów oraz wskazanie komórki lub pracowników odpowiedzialnych za ich ustalanie i weryfikowanie;
- 23) kontrolowanie ryzyka - wskazanie komórki lub pracowników odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z zarządzaniem ryzykiem w Banku oraz za badanie zgodności działania wszystkich jednostek Banku z regulacjami wewnętrznymi i nadzorczymi, jak również za informowanie o stwierdzonych nieprawidłowościach; kontrola ryzyka sprawowana jest w dwóch obszarach: pomiar lub szacowanie ryzyka oraz kontrola wewnętrzna;
- 24) testy warunków skrajnych – zestaw różnych technik badawczych stosowanych głównie w celu określenia odporności sytuacji ekonomiczno-finansowej Banku na wystąpienie wyjątkowych, niekorzystnych, ale możliwych wydarzeń (tzw. szoków rynkowych).

DZIAŁ II – Podstawowe założenia procesu zarządzania ryzykiem

§ 5

1. Podejmowanie ryzyka zmusza Bank do koncentrowania uwagi na powstających zagrożeniach, poszukiwania form obrony przed zagrożeniami i dostosowywania działalności do zmieniających się warunków zewnętrznych, ostrożnościowe podejmowanie ryzyka, oznacza utrzymywanie racjonalnej równowagi pomiędzy prowadzeniem działalności przychodowej i kontrolowaniem ryzyka.
2. W celu przeprowadzania procesów wymienionych w ust. 1 realizowane są zadania, związane z analizą wartości podstawowych mierników charakterystycznych dla poszczególnych rodzajów ryzyka.
3. Do głównych zadań w zakresie zarządzania ryzykiem w Banku należy: dostarczanie informacji na temat ryzyka i jego profilu, stosowanie działań profilaktycznych redukujących ryzyko i jego skutki, monitorowanie dopuszczalnego poziomu ryzyka, szacowanie wymogów kapitałowych na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka, raportowanie wyników oceny ryzyka oraz adekwatności kapitałowej Zarządowi i Radzie Nadzorczej, wykorzystywanie przez Zarząd i Radę Nadzorczą wyników audytu wewnętrznego do bieżącego zarządzania i nadzoru nad ryzykiem.
4. Bank zarządza rodzajami ryzyka uznanymi przez Bank za istotne zgodnie z obowiązującymi wewnętrznymi regulacjami zarządzania tymi rodzajami ryzyka opracowanymi w oparciu o wytyczne Spółdzielni.
5. Na system zarządzania każdym rodzajem ryzyka składa się:
 - 1) procedura opisująca zasady zarządzania ryzykiem;
 - 2) identyfikacja, pomiar i monitorowanie;
 - 3) system limitów ograniczających ryzyko;
 - 4) system informacji zarządczej;
 - 5) odpowiednio dostosowana organizacja procesu zarządzania.
6. Do rodzajów ryzyka uznanych przez Bank za istotne, o których mowa w ust. 4, zaliczane są:
 - 1) ryzyko kredytowe;
 - 2) ryzyko operacyjne, w tym ryzyko modeli;
 - 3) ryzyko koncentracji;
 - 4) ryzyko płynności;
 - 5) ryzyko stopy procentowej w portfelu bankowym;
 - 6) ryzyko kapitałowe;
 - 7) ryzyko braku zgodności.
7. Oprócz ryzyk istotnych, Bank wyróżnił również ryzyka (których nie traktuje jako istotne):

- 1) ryzyko wynikające ze zmian otoczenia makroekonomicznego;
- 2) ryzyko wynikające ze sprzedaży produktów ubezpieczeniowych..

DZIAŁ III – Proces zarządzania ryzykiem

Rozdział 1 – Organizacja procesu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej z uwzględnieniem trzech niezależnych poziomów

§ 6

1. Funkcjonujący w Banku system zarządzania ryzykiem i system kontroli wewnętrznej jest zorganizowany na trzech niezależnych poziomach:
 - 1) **na pierwszy poziom** składa się zarządzanie ryzykiem w działalności operacyjnej Banku;
 - 2) **na drugi poziom** składa się:
 - a) zarządzanie ryzykiem przez pracowników na specjalnie powoływanych do tego stanowiskach lub w komórkach organizacyjnych (zwane dalej „zarządzaniem ryzykiem na drugim poziomie w zakresie, o którym mowa w lit. a)”);
 - b) działalność komórki do spraw zgodności;
 - 3) **na trzeci poziom** składa się działalność komórki audytu wewnętrznego, przy czym w związku uczestnictwem Banku w Systemie Ochrony, tę działalność wykonuje Spółdzielnia.
2. Zarządzanie ryzykiem na drugim poziomie, w zakresie, o którym mowa w lit. a) jest niezależne od zarządzania ryzykiem na pierwszym poziomie.
3. Zgodnie z obowiązującą w Banku strukturą organizacyjną, w ramach poziomu wymienionego w ust. 1:
 - 1) pkt 1) funkcjonują następujące komórki organizacyjne i stanowiska:
 - 2) pkt 1) funkcjonują następujące komórki organizacyjne i stanowiska stwarzające ryzyko tj. realizujących zadania operacyjne:
 - a) działy kredytów i stanowiska;
 - b) działy depozytów;
 - c) dział finansowo-księgowy;
 - d) główny księgowy;
 - e) dział analiz kredytowych.
 - pkt 2) lit. a) funkcjonują następujące komórki organizacyjne i stanowiska tj. komórki kontrolujące ryzyko:
 - a) stanowisko ds. ryzyk i analiz;
 - pkt 2) lit. b) funkcjonuje stanowisko ds. ryzyka braku zgodności.
4. Pracownicy/komórki organizacyjne odpowiedzialne za zarządzanie ryzykiem na drugim poziomie, w zakresie o którym mowa w lit. a) wykonują zadania związane z identyfikacją, pomiarem lub szacowaniem, kontrolą, monitorowaniem oraz sprawozdawaniem każdego istotnego ryzyka.

§ 7

Rada Nadzorcza w systemie zarządzania ryzykiem sprawuje nadzór nad wprowadzeniem systemu zarządzania ryzykiem, w tym ryzykiem braku zgodności oraz ocenia jego adekwatność i skuteczność, w tym:

- 1) zatwierdza, określony przez Zarząd, akceptowalny ogólny poziom ryzyka oraz monitoruje jego przestrzeganie;

- 2) zatwierdza, przyjętą przez Zarząd, strategię zarządzania Bankiem oraz nadzoruje jej przestrzeganie;
- 3) zatwierdza, przyjętą przez Zarząd Banku, strategię zarządzania ryzykiem oraz monitoruje jej przestrzeganie;
- 4) sprawuje nadzór nad opracowaniem, przyjęciem i wdrożeniem procedur, na podstawie których funkcjonować ma w Banku system zarządzania ryzykiem; nadzoruje ich przestrzeganie;
- 5) wybiera członków Zarządu posiadających odpowiednie kwalifikacje do sprawowania wyznaczonych im funkcji;
- 6) monitoruje skuteczność czynności wykonywanych przez członków Zarządu w związku z realizacją ich zadań w zakresie systemu zarządzania Bankiem;
- 7) sprawuje nadzór nad wykonywaniem przez członków Zarządu obowiązków, o których mowa w § 8, w tym w szczególności w ramach przypisanych im obowiązków na pierwszym poziomie i drugim poziomie w zakresie, o którym mowa w lit. a);
- 8) określa zasady raportowania do Rady Nadzorczej o rodzajach i wielkości ryzyka w działalności, po uprzednim przedstawieniu propozycji przez Zarząd, w sposób umożliwiający nadzorowanie systemu zarządzania ryzykiem w Banku;
- 9) zatwierdza zasady przeprowadzania testów warunków skrajnych w odniesieniu do poszczególnych rodzajów ryzyka,
- 10) corocznie ocenia adekwatność i skuteczność systemu zarządzania ryzykiem;.

§ 8

1. **Zarząd** w systemie zarządzania ryzykiem projektuje, wprowadza oraz zapewnia działanie, spójne ze strategią zarządzania Bankiem, systemem zarządzania ryzykiem, w tym:
 - 1) określa bieżącą i przyszłą gotowość Banku do podejmowania ryzyka;
 - 2) opracowuje i przyjmuje strategię zarządzania ryzykiem;
 - 3) odpowiada za opracowanie, przyjęcie i wdrożenie procedur dotyczących zarządzania oraz zapewnia wdrożenie planów w zakresie systemu zarządzania ryzykiem opracowuje i akceptuje politykę oraz zapewnia wdrożenie procedur; monitoruje ich przestrzeganie;
 - 4) odpowiada za oszacowanie kapitału wewnętrznego na poziomie zapewniającym pokrycie wszystkich istotnych rodzajów ryzyka;
 - 5) zapewnia strukturę organizacyjną dostosowaną do wielkości i profilu ponoszonego ryzyka i umożliwiającą skuteczne wykonywanie zadań, w tym: wprowadza podział realizowanych w Banku zadań, zapewniający niezależność zarządzania ryzykiem na pierwszym poziomie od zarządzania ryzykiem na drugim poziomie;
 - 6) nadzoruje zarządzanie ryzykiem na pierwszym i drugim poziomie;
 - 7) nadzoruje wielkość i profil ryzyka w Banku;
 - 8) ustanawia odpowiednie zasady raportowania, w tym zasady raportowania Zarządu do Rady Nadzorczej; ustanawia zasady raportowania przez jednostki organizacyjne, komórki organizacyjne oraz stanowiska organizacyjne Banku o rodzajach i wielkości ryzyka w działalności, w sposób umożliwiający monitorowanie poziomu ryzyka w Banku;
 - 9) wprowadza niezbędne korekty i udoskonalenia systemu zarządzania w przypadku zmiany wielkości i profilu ryzyka w działalności Banku oraz czynników otoczenia gospodarczego lub wykrycia nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu zarządzania;
 - 10) odpowiada za opracowanie, wprowadzenie oraz aktualizację polityki wynagrodzeń;

- 11) zatwierdza przyjęte rodzaje limitów oraz ich wysokość. (*poprzez zatwierdzenie zasad zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka istotnego, w których to zasadach są określane limity*)
2. Zarządzanie ryzykiem w Banku realizowane jest przez poszczególnych członków Zarządu w ramach przypisanych im obowiązków oraz:
 - 1) na pierwszym poziomie;
 - 2) na drugim poziomie w zakresie, o którym mowa w lit. a), przy czym nadzór nad tym poziomem przypisany jest Prezesowi Zarządu.

§ 9

1. Zarządzanie ryzykiem jest zorganizowane w sposób umożliwiający zapobieganie konfliktom interesów pomiędzy pracownikami, czy też jednostkami organizacyjnymi Banku.
2. Komórki organizacyjne Banku biorą udział w procesie zarządzania ryzykiem poprzez realizację celów zawartych w niniejszej strategii oraz zgodnie z regulaminem organizacyjnym Banku.
3. Komitety Kredytowe realizują zadania opisane w ich regulaminach funkcjonowania.
4. Komórki organizacyjne (lub wyznaczone osoby w Banku) uczestniczą w procesie zarządzania ryzykiem w ramach przypisanych im zadań w strukturze organizacyjnej Banku oraz w procedurach wewnętrznych, dotyczących zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka.

Rozdział 2 – Procedury zarządzania ryzykiem bankowym

§ 10

1. Zarządzanie ryzykiem w Banku realizowane jest w oparciu o opracowane w formie pisemnej i zatwierdzone przez Zarząd wewnętrzne procedury.
2. Zgodnie z Umową Systemu Ochrony SGB Bank stosuje regulacje wzorcowe opracowane przez Spółdzielnię po ich dostosowaniu do swojej wielkości, zakresu i specyfiki działania.
3. Wszyscy pracownicy Banku są zobowiązani do znajomości procedur w zakresie, w jakim procedura dotyczy realizowanych przez nich zadań; za przekazywanie procedur do odpowiednich pracowników Banku odpowiada Stanowisko ds. zgodności.

§ 11

1. Głównymi regulacjami, które opisują proces zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka są „zasady”.
2. W ramach stosowanych procedur zarządzania ryzykiem Bank wprowadził w formie pisemnej, w szczególności:
 - 1) w zakresie ryzyka kredytowego i koncentracji:**
 - a) politykę kredytową,
 - b) instrukcja zarządzania ryzykiem kredytowym(w tym koncentracji),
 - c) zasady zarządzania ryzykiem inwestycji;
 - d) Instrukcja tworzenia, rozwiązywania i kontroli rezerw celowych,
 - e) regulamin udzielania przez Bank Spółdzielczy w Działdowie z/s w Lidzbarku kredytów, pożyczek pieniężnych, gwarancji bankowych i poręczeń, otwierania rachunków bankowych osobom i podmiotom wymienionym w art. 79 Prawa bankowego;

- 2) w zakresie **ryzyka stopy procentowej**: zasady zarządzania ryzykiem stopy procentowej;
 - 3) **w zakresie ryzyka operacyjnego**:
 - a) zasady zarządzania ryzykiem operacyjnym z planami ciągłości działania i planami awaryjnymi;
 - 4) w zakresie **ryzyka płynności i finansowania**: zasady zarządzania ryzykiem płynności;
 - 5) w zakresie **ryzyka braku zgodności**: zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności oraz Polityka zgodności;
 - 6) w zakresie **ryzyka kapitałowego**:
 - a) strategia zarządzania i planowania kapitałowego,
 - b) zasady wyznaczania łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko,
 - c) zasady szacowania kapitału wewnętrznego.
3. Ponadto Bank wprowadził inne regulacje w obszarze zarządzania ryzykiem, w szczególności:
- a) Polityka ujawnień w zakresie profilu ryzyka i poziomu kapitału,
 - b) Instrukcja sporządzania informacji zarządczej,
 - c) Polityka zmiennych składników wynagradzania osób zajmujących kierownicze stanowiska,
 - d) Polityka ładu korporacyjnego;
 - e) Procedura planowania strategicznego,
 - f) Instrukcja sporządzania i monitorowania planu ekonomiczno-finansowego,
 - g) Zasady zarządzania zmianami (dot. wprowadzania produktów bankowych i usług).

§ 12

1. Procedury zarządzania ryzykiem podlegają przeglądowi i aktualizacji w cyklach rocznych lub częściej gdy zajdzie taka potrzeba m.in. pod względem dostosowania ich do:
 - 1) aktualnych przepisów prawa;
 - 2) zmian skali lub rodzaju działalności Banku;
 - 3) zmian organizacyjnych;
 - 4) zaleceń wydanych przez podmioty zewnętrzne w wyniku przeprowadzonych kontroli;
 - 5) zaleceń wydanych przez audyt wewnętrzny.
2. Wnioski z przeglądu prezentowane są Zarządowi Banku oraz przekazywane do odpowiednich komórek organizacyjnych Banku, celem ewentualnego uaktualnienia zasad zarządzania poszczególnymi ryzykami.

§ 13

1. W procesie zarządzania ryzykiem Bank ocenia ryzyko wynikające ze zmian warunków makroekonomicznych.
2. Podstawą oceny i jej wykorzystania w procesie zarządzania są:
 - 1) wyniki testu makroekonomicznego, zakładającego wystąpienie kryzysu makroekonomicznego, które Bank otrzymuje od Spółdzielni;
 - 2) alerty makroekonomiczne, które Bank otrzymuje od Spółdzielni.
3. Skuteczność zabezpieczenia Banku przed ryzykiem wynikającym ze zmian warunków makroekonomicznych ocenia Spółdzielnia w ramach Planu Naprawy.

§ 14

1. We współpracy z zakładem ubezpieczeń Bank stosuje modele współpracy polegające na:
 - 1) zawieraniu przez Bank umów agencyjnych;
 - 2) zawieraniu przez Bank umów ubezpieczenia na cudzy rachunek, tj. na rachunek klienta (umowy grupowego ubezpieczenia).
2. Bank ogranicza ryzyko wynikające z prowadzonej działalności bancassurance przede wszystkim w zakresie:
 - 1) ryzyka reputacji m.in. poprzez budowanie prawidłowych relacji pomiędzy Bankiem a klientami w procesie oferowania produktów ubezpieczeniowych (umożliwienie klientom podejmowania świadomych decyzji w wyborze produktu ubezpieczeniowego, dostosowywanie produktów ubezpieczeniowych do potrzeb klienta);
 - 2) ryzyka braku zgodności;
 - 3) ryzyka kredytowego, dotyczącego koncentracji zabezpieczeń w postaci przyjmowanej ochrony ubezpieczeniowej ekspozycji kredytowych Banku;
 - 4) ryzyka prawnego związanego z ewentualnymi roszczeniami wynikającymi z prowadzenia działalności bancassurance.
3. Bank monitoruje bezpośrednio ryzyko kredytowe w zakresie, o którym mowa w ust. 2 pkt 3) i ogranicza je poprzez:
 - 1) analizę skali przyjmowanych zabezpieczeń w postaci poszczególnych rodzajów ubezpieczenia;
 - 2) analizę skali przyjmowanych zabezpieczeń pochodzących od poszczególnych firm ubezpieczeniowych.
4. Szczegółowe wytyczne w zakresie bancassurance znajdują się w obowiązującej w Banku w tym zakresie polityce.

Rozdział 3 – Identyfikacja, pomiar lub szacowanie ryzyka

§ 15

1. Bank dokonuje identyfikacji i pomiaru/szacowania ryzyka w oparciu o metody i modele, dostosowane do profilu, skali i złożoności ryzyka.
2. Częstotliwość pomiaru ryzyka dostosowana jest do wielkości, charakteru oraz zmienności poziomu poszczególnych rodzajów ryzyka w działalności Banku.
3. Metody/modelę, w szczególności ich założenia są poddawane okresowej ocenie uwzględniającej testowanie, weryfikację historyczną i planowane działania generujące ryzyko.
4. Przegląd i aktualizacja metod/modeli lub systemów pomiaru ryzyka przeprowadzane są wraz z przeglądem procedur dotyczących zarządzania ryzykiem.

§ 16

1. W ramach pomiaru ryzyka Bank przeprowadza testy warunków skrajnych.
2. Bank przeprowadza testy warunków skrajnych dla wszystkich mierzalnych rodzajów ryzyka, które zostały uznane za istotne.
3. Bank dokłada staranności, aby zakres i założenia przyjmowane w przeprowadzanych testach warunków skrajnych dawały podstawy rzetelnej oceny ryzyka tj.:
 - 1) obejmowały obszary najbardziej narażone na ryzyko lub mogące wygenerować największe ryzyko;
 - 2) w większości wynikały z czynników ryzyka, których zmiana nie wynika bezpośrednio z działań podejmowanych przez Bank;

- 3) wartości liczbowe przyjmowane w założeniach do testów stanowiły najgorsze z prawdopodobnych scenariuszy;
- 4) do czynników ryzyka które są obowiązkowo poddawane testom warunków skrajnych Bank zalicza w szczególności: zmianę rynkowych stóp procentowych, zmiany rynkowych cen nieruchomości, wycofywanie depozytów, wzrost kredytów zagrożonych, w tym wynikający z pogorszenia się sytuacji ekonomiczno finansowej największych klientów Banku;
4. Szczegółowe założenia i scenariusze przyjęte w testach warunków skrajnych są zawarte w obowiązujących w Banku zasadach zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, ich przegląd i aktualizacja są dokonywane wraz z przeglądem tych zasad; analizy sporządzane są na piśmie, a wyniki oceny prezentowane Zarządowi Banku; o przyjętych założeniach do testów warunków skrajnych Zarząd informuje Radę Nadzorczą.
5. Zarząd Banku, po wprowadzonej zmianie lub wprowadzeniu nowego testu warunków skrajnych, informuje Radę Nadzorczą o zakresie testów warunków skrajnych, dokonanych zmianach i przyjętych w testach założeniach.
6. Wyniki testów warunków skrajnych stanowią obowiązkowy element informacji zarządczej dla Zarządu i Rady Nadzorczej Banku.
7. Bank wykorzystuje wyniki testów warunków skrajnych w systemie zarządzania Bankiem, a w szczególności w systemie zarządzania ryzykiem w takich obszarach jak:
 - 1) weryfikacja polityki zarządzania poszczególnymi obszarami ryzyka, w tym zwłaszcza ryzykiem kredytowym;
 - 2) ocena adekwatności przyjętych w Banku limitów;
 - 3) ocena skuteczności określonych w Banku, m.in. w ramach planów awaryjnych, opcji naprawy.

§ 17

1. Część testów warunków skrajnych przeprowadza Spółdzielnia w ramach Grupowego Planu Naprawy.
2. Testy przeprowadzane są zgodnie z następującymi scenariuszami opisanymi w Grupowym Planie Naprawy:
 - 1) scenariuszu systemowym zakładającym kryzys makroekonomiczny, opartym na scenariuszu przygotowanym przez NBP, w którym występują wzrost należności zagrożonych, wpływ depozytów i zmiana rynkowych stóp procentowych;
 - 2) scenariuszami indywidualnymi zakładającymi:
 - a) materializację ryzyka koncentracji ekspozycji kredytowych,
 - b) wzrost kosztu finansowania depozytów,
 - c) spadek stóp procentowych;
 - 3) scenariuszu mieszanym, uwzględniającym kombinację zdarzeń mających wpływ na cały system i indywidualnych, następujących jednocześnie i wchodzących ze sobą w interakcje, który zakłada kryzys na rynku rolnym.
3. Dla każdego scenariusza określany jest wpływ sytuacji skrajnej na określone w Grupowym Planie Naprawy obszary krytyczne:
 - 1) płynności, mierzony wskaźnikami: LCR oraz NSFR;
 - 2) rentowności (w tym poziomu ryzyka kredytowego), mierzony wskaźnikami: ROA, C/I, należności zagrożonych², poziomu ozezerwowania³;
 - 3) wypłacalności, mierzony wskaźnikami: TCR⁴ oraz dźwigni finansowej⁵.

² Wskaźnik liczony zgodnie z Umową Systemu Ochrony SGB.

³ J.w.

⁴ J.w.

⁵ J.w.

4. Bank otrzymuje od Spółdzielni swoje wyniki testów w okresach kwartalnych wraz z przyjętymi do nich założeniami oraz sposobem obliczania wpływu zrealizowania się sytuacji skrajnych na określone w Planie obszary krytyczne: płynność, rentowność (w tym jakość aktywów) i wypłacalność; w tych testach, jeżeli zapisy procedur szczegółowych to przewidują, Bank może zmieniać przyjęte założenia dostosowując je do specyfiki i skali prowadzonej działalności.
5. W przypadkach, w których wyniki testu wskazują, że w sytuacji zrealizowania się warunków skrajnych, zostaną przekroczone wartości ostrzegawcze Bank realizuje plany awaryjne lub bada czy dysponuje odpowiednimi opcjami naprawy w przypadku zrealizowania się scenariusza kryzysowego.

Rozdział 4 – Kontrola i monitorowanie ryzyka

§ 18

1. Bank wprowadza odpowiednie do skali i złożoności działalności limity wewnętrzne ograniczające poziom ryzyka występującego w poszczególnych obszarach działania Banku.
2. Procedury wewnętrzne określają zasady ustalania i aktualizowania wysokości limitów oraz częstotliwości monitorowania ich przestrzegania i raportowania.
3. Poziom limitów wewnętrznych jest dostosowany do akceptowanego przez Radę Nadzorczą ogólnego poziomu ryzyka Banku oraz do poziomu limitów ustalonych w Systemie Ochrony SGB.
4. Analizy będące podstawą do określenia wysokości limitów wewnętrznych są sporządzane w formie pisemnej. Komórką odpowiedzialną za sporządzenie przedmiotowej analizy jest Stanowisko ds. Ryzyk i Analiz.
5. Bank określa wysokość limitów (w zależności od rodzaju ryzyka lub charakteru limitu) w oparciu o następujące przesłanki:
 - 1) analizę historyczną stopnia wykorzystania limitu;
 - 2) apetyt na ryzyko zatwierdzony przez Radę Nadzorczą;
 - 3) analizę wpływu zrealizowania się limitu w maksymalnej wysokości na sytuację finansową Banku;
 - 4) wysokość ryzyka, którym jest obciążona pozycja objęta limitem;
 - 5) wyniki testów warunków skrajnych.
6. Z zachowaniem limitów określonych w rozporządzeniu CRR, ustawie Prawo bankowe oraz limitów ustalonych w Systemie Ochrony SGB, Bank ustalił i weryfikuje wewnętrzne limity zaangażowań według kryteriów uwzględniających specyfikę swojej działalności.
7. W przypadku przekroczenia obowiązujących limitów sporządzana jest stosowna analiza, której celem jest określenie stopnia przekroczenia limitów, sytuacji która spowodowała to przekroczenie oraz sposobu postępowania w celu zapobiegania przekroczeniom limitów w przyszłości; szczegółowe zapisy dotyczące przekroczeń limitów, w tym ewentualnej akceptacji przekroczeń, znajdują się w procedurach wewnętrznych dotyczących zarządzania ryzykiem; Bank może określić limity dla których przekroczenie jest niedopuszczalne.
8. Przyjęte rodzaje limitów wewnętrznych, dotyczących poszczególnych rodzajów ryzyka oraz ich wysokość, zatwierdza Zarząd Banku.
9. Przekroczenia limitów wewnętrznych są monitorowane i poddawane szczegółowej analizie – zadania te wykonują komórki organizacyjne wskazane w procedurach szczegółowych dotyczących zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka.

Rozdział 5 – Informacja zarządcza dotycząca zarządzania ryzykiem

§ 19

1. Podstawę monitorowania procesu zarządzania ryzykiem w Banku stanowi formalnie ustanowiony system informacji zarządczej.
2. System sprawozdawczości zarządczej dostarcza informacji na temat:
 - 1) rodzajów i wielkości ryzyka w działalności Banku;
 - 2) profilu ryzyka;
 - 3) stopnia wykorzystania limitów wewnętrznych;
 - 4) wyników testów warunków skrajnych;
 - 5) skutków decyzji w zakresie zarządzania ryzykiem.
3. Monitorowanie ryzyka odbywa się z częstotliwością umożliwiającą dostarczenie informacji o zmianach profilu ryzyka Banku.
4. Zakres oraz szczegółowość sprawozdań wewnętrznych są dostosowane do rodzaju raportowanego ryzyka oraz odbiorców informacji.
5. Rzetelność, dokładność oraz aktualność dostarczanych informacji zapewnia wprowadzony w Banku system kontroli wewnętrznej.
6. Szczegółowe zasady działania systemu informacji zarządczej reguluje w Banku odrębna procedura; ponadto w regulacjach dotyczących zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka bankowego został określony w sposób ogólny zakres informacji zarządczej z obszaru, którego dotyczy regulacja; szczegółowy wykaz sprawozdań zarządczych określa odrębna regulacja.

DZIAŁ IV – Cele strategiczne oraz polityki w zakresie zarządzania istotnymi rodzajami ryzyka

Rozdział 1 – Ryzyko kredytowe, w tym koncentracji

§ 20

1. Cele strategiczne w zakresie ryzyka kredytowego obejmują *(wskazane cele obejmują ryzyko wynikające z wszystkich aktywów Banku)*:
 - 1) wdrożenie systemu zarządzania ryzykiem kredytowym zapewniającego stabilny rozwój optymalnego jakościowo portfela kredytowego;
 - 2) utrzymywanie jakości portfela kredytowego Banku, wyrażonej udziałem kredytów zagrożonych⁶ w kredytach ogółem na poziomie nie wyższym **od 1,7%**. *(jeżeli Bank zadeklaruje wskaźnik na poziomie wyższym niż np. wskaźnik występujący w sektorze banków spółdzielczych, to powinien zmodyfikować zapisy zawarte w pkt 1) dotyczące utrzymywania optymalnego jakościowo portfela kredytowego; apetyt na ryzyko nie powinien być wyższy od przyjętego w Planie Naprawy poziomu ostrzegawczego wynoszącego 9%; należy zwrócić uwagę na wartość według, której Bank liczy wskaźnik należności zagrożonych; w Systemie Ochrony jest on liczony dla należności podmiotów niefinansowych i JRiS według wartości bilansowej brutto)*
 - 3) utrzymywanie pokrycia rezerwami celowymi i odpisami na odsetki należności zagrożonych⁷ od podmiotów sektora niefinansowego i instytucji rządowych lub samorządowych na poziomie **co najmniej 33%**; *(apetyt na ryzyko nie powinien być niższy od przyjętego w Planie Naprawy poziomu ostrzegawczego wynoszącego 33%)*

⁶ Według wartości bilansowej brutto.

⁷ Według wartości bilansowej brutto.

- 4) ograniczanie ryzyka utraty wartości aktywów, wynikającego z pozostałych (poza kredytami) aktywów Banku.
2. **Bank realizuje cele strategiczne poprzez:**
- 1) stosowanie odpowiednich standardów zawartych w regulacjach kredytowych, w szczególności dotyczących oceny zdolności kredytowej klientów Banku oraz prowadzenia monitoringu kredytów;
 - 2) ustanawianie skutecznych i adekwatnych do ponoszonego ryzyka zabezpieczeń spłaty kredytów, w szczególności: weryfikacja ich wartości i płynności, zarówno podczas oceny wniosku kredytowego, jak i w ramach prowadzonego monitoringu, ograniczanie ryzyka prawnego w procesie ustanawiania zabezpieczeń;
 - 3) inwestowanie nadwyżek zgromadzonych środków na lokatach w Banku Zrzeszającym lub za pośrednictwem Banku Zrzeszającego w innych instrumentach finansowych w ramach limitów ustanowionych przez System Ochrony SGB; Bank zakłada, że maksymalna kwota instrumentów finansowych, innych niż wyemitowane przez Skarb Państwa lub NBP nie może przekroczyć **100% funduszy własnych** Banku.
 - 4) utrzymywanie w bilansie Banku tylko portfeli aktywów o charakterze bankowym⁸;
 - 5) utrzymywanie aktywów obciążonych najwyższym ryzykiem kredytowym, tj. portfela kredytów podmiotów niefinansowych na poziomie **75%** ich udziału w sumie bilansowej powiększonej o zobowiązania pozabilansowe udzielone dotyczące finansowania⁹;
 - 6) dostarczanie Zarządowi Banku informacji o poziomie ryzyka kredytowego umożliwiających podejmowanie ostrożnościowych, zasadnych decyzji dotyczących działalności kredytowej Banku.

§ 21

1. **Cele strategiczne w zakresie ryzyka koncentracji** obejmują:
 - 1) utrzymywanie umiarkowanie zdywersyfikowanego portfela kredytowego w zakresie uwarunkowanym terenem działania Banku;
 - 2) bezwzględne przestrzeganie limitów dużych ekspozycji określonych w CRR;
 - 3) ;
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:
 - 1) angażowanie się Banku w branże, w których obsłudze Bank posiada wieloletnie doświadczenie oraz ustalanie limitów koncentracji w pojedyncze branże;
 - 2) ograniczenie łącznej kwoty dużych ekspozycji do poziomu **300%** uznanego kapitału;
 - 3) ograniczanie ryzyka koncentracji w ten sam rodzaj zabezpieczenia w postaci hipoteki poprzez opracowanie i stosowanie odpowiednich standardów postępowania dotyczących zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie.

§ 22

1. **Cele strategiczne w zakresie ryzyka związanego z udzielaniem kredytów zabezpieczonych hipotecznie** obejmują:
 - 1) wdrożenie, weryfikacja i aktualizacja zasad zarządzania ryzykiem w obszarze związanym z ekspozycjami zabezpieczonymi hipotecznie, które będą uwzględniały w sposób adekwatny do skali prowadzonej działalności zapisy dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie;

⁸Aktywa o charakterze bankowym stanowią aktywa, nie wynikające z działalności handlowej (zgodnie z definicją zawartą w art. 92 CRR).

⁹ Definicja portfela została określona w zasadach zarządzania ryzykiem kredytowym; wartość portfela uwzględnia pomniejszenia o rezerwy celowe (w zasadach wartość portfela została określona jako suma nominalnych wartości kapitału)

- 2) prowadzenie działalności w zakresie związanym z udzielaniem kredytów zabezpieczonych hipotecznie mającej na celu utrzymanie zaangażowania na nieistotnym poziomie;
- 3) utrzymywanie udziału portfela kredytów zagrożonych zabezpieczonych hipotecznie na poziomie nie wyższym od **1,7%** całego portfela kredytów zabezpieczonych hipotecznie;
- 4) zaangażowanie się w ekspozycje kredytowe zabezpieczone hipotecznie maksymalnie **do 92%** ich udziału w portfelu kredytowym.

2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:

- 1) udzielanie kredytów zabezpieczonych hipotecznie, tym klientom detalicznym w przypadku których poziom relacji wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i innych niż kredytowe zobowiązań finansowych do dochodów tych klientów (wskaźnik Dtl¹⁰) nie przekracza poziomów określonych w § 23.
- 2) stosowanie limitów LtV¹¹, na maksymalnym poziomie¹²:
 - 80%** - przypadku ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych,
 - a) **90%** - przypadku ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 80% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym lub poprzez zastaw na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP,
 - b) **75%** - w przypadku ekspozycji kredytowej zabezpieczonej na nieruchomości komercyjnej; *(przy czym należy zwrócić uwagę na skutki wprowadzenia ustawy dotyczącej obrotu ziemią)*
 - c) **80%** - w przypadku ekspozycji kredytowej zabezpieczonej na nieruchomości komercyjnej, gdy część ekspozycji przekraczająca 75% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym lub poprzez zastaw na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP.
 - d) wskaźniki wymienione w lit. a-d ulegają obniżeniu o **5 p.p.** jeżeli długość okresu zaangażowania Banku w finansowanie ekspozycji kredytowej przekracza **20 lat**;
- 3) kierowanie oferty kredytów hipotecznych głównie do klientów detalicznych i rolników, preferowanie zabezpieczeń hipotecznych w postaci hipoteki na nieruchomości, stosowanie maksymalnego okresu kredytowania **20 lat**;
- 4) stosowanie ostrożnego podejścia do wycen nieruchomości, m.in. poprzez:
 - a) dokonywanie weryfikacji wycen przez pracowników posiadających odpowiednie przeszkolenie;

¹⁰ Definicja wskaźnika Dtl znajduje się w procedurze szczegółowej dotyczącej zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych.

¹¹ Sposób obliczania wskaźnika LtV został szczegółowo opisany w procedurze szczegółowej dotyczącej zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie.

¹² Dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomości mieszkalnej:

- powstałych w okresie do 31 grudnia 2014 r. poziom wskaźnika LtV nie powinien przekraczać 95%,
- powstałych w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. poziom wskaźnika LtV nie powinien przekraczać 90%,
- powstałych w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. poziom wskaźnika LtV nie powinien przekraczać: 85% lub 90% w przypadku, gdy część ekspozycji przekraczająca 85% LtV jest odpowiednio ubezpieczona, lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym lub poprzez zastaw na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP.

- b) zlecenie ponownych wycen, jeżeli w ocenie Banku wartość nieruchomości obniżyła się o 15% i jeżeli zabezpieczenia ekspozycji Banku na tej nieruchomości pomniejszają podstawę naliczania rezerw celowych i odpisów aktualizujących dotyczących odsetek.

§ 23

1. **Cele strategiczne w zakresie ryzyka detalicznych ekspozycji kredytowych obejmują:**
- 1) wdrożenie, weryfikacja i aktualizacja zasad zarządzania ryzykiem w obszarze związanym z detalicznymi ekspozycjami kredytowymi, które będą uwzględniały w sposób adekwatny do skali prowadzonej działalności zapisy dobrych praktyk w zakresie zarządzania detalicznymi ekspozycjami kredytowymi;
 - 2) prowadzenie działalności w zakresie związanym z udzielaniem detalicznych ekspozycji kredytowych mającej na celu utrzymanie zaangażowania na nieistotnym poziomie;
 - 3) utrzymywanie udziału portfela detalicznych ekspozycji zagrożonych na poziomie nie wyższym **od 1,0%** całego portfela detalicznych ekspozycji kredytowych;
 - 4) zaangażowanie się w detaliczne ekspozycje kredytowe maksymalnie do **3,5%** ich udziału w portfelu kredytowym.
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:
- 1) przyjęcie maksymalnego okresu kredytowania dla detalicznych ekspozycji kredytowych na 5 lat;
 - 2) udzielanie kredytów detalicznych tym klientom w przypadku których poziom relacji wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i innych niż kredytowe zobowiązań finansowych do dochodów tych klientów (wskaźnik Dtl¹³) nie przekracza:
 - a) **50%** - w przypadku, gdy dochód klienta detalicznego nie przekracza jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw,
 - b) **65%** - w przypadku, gdy dochód klienta detalicznego przekracza poziom jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw,
 - c) wskaźniki wymienione w lit. a-c mogą ulec:
 - podwyższeniu o 5 p.p. - jeżeli długość okresu zaangażowania Banku w finansowanie ekspozycji kredytowej nie przekracza 1 roku lub miejscem zamieszkania klienta jest gmina wiejska,
 - obniżeniu o 5 p.p. - jeżeli długość okresu zaangażowania Banku w finansowanie ekspozycji kredytowej przekracza 5 lat, lub miejscem zamieszkania klienta jest miasto powyżej 50 tys. mieszkańców, lub zdolność kredytowa klienta, który nie współpracował z Bankiem została oceniona na podstawie oświadczenia,
 - pozostają bez zmian – w pozostałych przypadkach.

Rozdział 2 – Ryzyko operacyjne

§ 24

1. Cele strategiczne w zakresie **ryzyka operacyjnego** obejmują:
- 1) optymalizację efektywności gospodarowania poprzez zapobieganie i minimalizowanie strat operacyjnych oraz wyeliminowanie przyczyn ich powstawania;
 - 2) racjonalizację kosztów;

¹³Definicja wskaźnika Dtl znajduje się w procedurze szczegółowej dotyczącej zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych.

- 3) zwiększenie szybkości oraz adekwatności reakcji Banku na zdarzenia od niego niezależne;
 - 4) automatyzację procesów realizowanych w Banku, pozwalającą w sposób bezpieczny zredukować ryzyko wynikające z błędów ludzkich;
 - 5) wdrożenie efektywnej struktury zarządzania ryzykiem operacyjnym, w tym określenie ról i odpowiedzialności w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym.
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez opracowanie i wdrożenie:
- 1) systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, adekwatnego do profilu ryzyka Banku;
 - 2) systemu zarządzania zasobami ludzkimi, który pozwala na stworzenie kultury organizacyjnej wspierającej efektywne zarządzanie ryzykiem operacyjnym;
 - 3) skutecznego systemu kontroli wewnętrznej pozwalającego na monitorowanie i korygowanie wykrytych nieprawidłowości (w szczególności w obszarach najbardziej narażonych na ryzyko);
 - 4) odpowiednich warunków technicznych (w tym technologicznych) wspierających w sposób bezpieczny działalność Banku i przetwarzane przez niego informacje;
 - 5) procedur opisujących istniejące w Banku procesy, które regularnie są dostosowywane do zmieniających warunków otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego;
 - 6) planów awaryjnych i planów zachowania ciągłości działania Banku.

§ 25

1. **Ryzyko operacyjne** w Banku rozumiane jest jako możliwość wystąpienia straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności procesów wewnętrznych, ludzi i systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych; definicja ta obejmuje ryzyko prawne, natomiast nie uwzględnia ryzyka reputacji i ryzyka strategicznego.
2. Ryzyko operacyjne obejmuje swoim zasięgiem:
 - 1) ryzyko technologiczne i techniczne – ryzyko zakłóceń działalności podmiotu w skutek zaburzeń pracy systemów teleinformatycznych i informacyjnych,
 - 2) ryzyko outsourcingu – ryzyko negatywnego wpływu ze strony podmiotu zewnętrznego na ciągłość, integralność lub jakość funkcjonowania Banku, jego majątku lub pracowników,
 - 3) ryzyka nadużyć i defraudacji – ryzyko związane ze świadomym działaniem na szkodę podmiotu przez jego pracowników lub osoby trzecie,
 - 4) ryzyko prania pieniędzy – ryzyko poniesienia strat, w wyniku zamieszania w proceder prania pieniędzy prowadzonego przez Klientów Banku, jego pośredników lub pracowników,
 - 5) ryzyko bezpieczeństwa – ryzyko zakłócenia funkcjonowania podmiotu lub strat finansowych w wyniku niedostatecznej ochrony jego zasobów i informacji,
 - 6) ryzyko utrzymania ciągłości działania – ryzyko braku możliwości prowadzenia przez Bank działalności lub poniesienia strat w wyniku zdarzeń nadzwyczajnych związanych z klęskami żywiołowymi,
 - 7) ryzyko prawne – ryzyko poniesienia strat w skutek błędnego lub zbyt późnego opracowania lub uchwalenia regulacji, ich stabilności oraz zgodności z przepisami prawa,
 - 8) ryzyko produktu – ryzyko związane ze sprzedażą produktów i ewentualnymi skargami ze strony Klientów Banku,
 - 9) ryzyko modeli – potencjalna strata jaką może ponieść Bank w wyniku decyzji które mogły zasadniczo opierać się na danych uzyskanych przy zastosowaniu modeli wewnętrznych, z powodu błędów w opracowaniu, wdrażaniu lub stosowaniu modeli.

§ 26

1. System zarządzania ryzykiem operacyjnym obejmuje:
 - 1) wszystkie obszary działalności Banku, w tym również zlecenie czynności na zewnątrz;
 - 2) identyfikację, pomiar i ocenę ryzyka operacyjnego z wykorzystaniem narzędzia samooceny ryzyka operacyjnego w realizowanych procesach,
 - 3) monitorowanie i kontrolowanie poziomu ryzyka operacyjnego poprzez system raportowania zdarzeń i strat operacyjnych, monitorowanie stopnia realizacji KRI, w tym wartości progowych w zakresie strat dotyczących rodzajów zdarzeń ryzyka operacyjnego, przeprowadzanie testów warunków skrajnych,
 - 4) akceptowanie poziomu ryzyka bądź w uzasadnionych przypadkach podejmowanie działań ograniczających ryzyko.
2. W systemie zarządzania ryzykiem operacyjnym uczestniczą wszyscy pracownicy Banku, ponieważ dotyczy on wszystkich komórek i jednostek organizacyjnych Banku.
3. Zarząd Banku odpowiada za skuteczność systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, w tym utrzymywanie poziomu tego ryzyka w granicach wyznaczonej tolerancji/apetytu.
4. Odpowiedzialność za obszar zarządzania ryzykiem operacyjnym przypisana jest **Prezesowi Zarządu**.
5. Minimalna wartość progowa dla gromadzonych strat operacyjnych **wynosi 50 zł**.

§ 27

1. Bank określa profil ryzyka operacyjnego, który pokazuje skalę i strukturę narażenia Banku na ryzyko operacyjne.
2. Ogólny profil ryzyka, na podstawie przeprowadzonej w Banku samooceny, określają w wymiarze:
 - 1) strukturalnym - rodzaje zdarzeń operacyjnych oraz kluczowe procesy;
 - 2) skali – potencjalna i rzeczywista wielkość strat oraz stopień realizacji kluczowych wskaźników ryzyka (KRI), w tym wartości progowych dotyczących rodzajów zdarzeń ryzyka operacyjnego.
3. Bank dąży do ograniczania narażenia na straty operacyjne, przynajmniej na poziomie umożliwiającym:
 - 1) brak przekroczeń dla ustalonych limitów w ramach tolerancji/apetytu na ryzyko, w tym limitów dotyczących sumy strat dla rodzajów zdarzeń ryzyka operacyjnego,
 - 2) nie tworzenie dodatkowych wymogów kapitałów.
4. Założenia zawarte w ust. 3 Bank realizuje poprzez:
 - 1) wypracowania prostej struktury organizacyjnej, łatwej do nadzorowania i kontrolowania oraz efektywnego przepływu informacji i systemu kontroli wewnętrznej;
 - 2) wprowadzania dobrze przygotowanych zmian organizacyjnych i strategicznych, które nie będą zakłócały działalności Banku;
 - 3) oferowania typowych produktów i usług bankowych;
 - 4) ograniczania ilości funkcjonujących systemów informatycznych i dążenia do niskiej ich awaryjności;
 - 5) niskiej rotacji na stanowiskach kluczowych w Banku;
 - 6) ograniczanie wpływu ryzyka podmiotów zależnych na ryzyko Banku;
 - 7) odpowiednie przygotowanie na niespodziewane zdarzenia zewnętrzne (przerwy w dostawie prądu, powódź, pożar itp.);
 - 8) objęcie wszystkich krytycznych procesów biznesowych planami awaryjnymi zapewniającymi ich ciągłą realizację;

- 9) wyodrębnienie procesów o kluczowym znaczeniu dla strategii biznesowej i strategii zarządzania ryzykiem i ustanowienia w uzasadnionych przypadkach działań ograniczających ryzyko występujące w tych procesach;
- 10) ustalenie działań ograniczających ryzyko w procesach, dla których poziom ryzyka określono jako bardzo wysoki;
- 11) maksymalną automatyzację wykonywanych czynności i brak stosowania skomplikowanych modeli do pomiaru ryzyka, zwłaszcza zewnętrznych.

§ 28

1. Bank, w celu określenia tolerancji/apetytu na ryzyko operacyjne, wyznaczył niżej wskazane KRI i określił dla nich stosowne limity:
 - 1) niezgodności kasowe,
 - 3) niepoprawnie zrealizowane transakcje w Banku,
 - 4) awaryjności sprzętu komputerowego (czas przestoju),
 - 5) przestój bankomatu z powodu awarii bankomatu,
 - 6) przestój bankomatu z przyczyn organizacyjnych,
 - 7) awaryjność łączności: z oddziałami, bankomatu, z SGB, z internetem,
 - 8) przerwa w dostawie energii elektrycznej,
 - 9) awaryjność systemu Defbank (niedostępność systemu przez oddziały),
 - 10) niedostępność bankowości internetowej (CUI),
 - 11) fluktuacja kadry kierowniczej,
 - 12) niepoprawnie zrealizowane transakcje Western Union,
 - 13) włamania do systemu bankowego,
 - 14) próba włamań do systemu,
 - 15) awaryjność pozostałych systemów informatycznych, oprogramowania,
 - 16) spory sądowe z pracownikami i klientami.
2. Bank, w celu skutecznego monitorowania poziomu ryzyka, ustalił wartości progowe sum strat w danym horyzoncie czasowym dla określonego poniżej rodzaju zdarzeń operacyjnych, stanowiące dodatkowe wskaźniki KRI i tym samym również apetyt/tolerancję na ryzyko:
 - 1) oszustwa wewnętrzne,
 - 2) oszustwa zewnętrzne,
 - 3) zasady dotyczące zatrudnienia oraz bezpieczeństwo w miejscu pracy,
 - 4) klienci, produkty i praktyki operacyjne,
 - 5) szkody związane z aktywami rzeczowymi,
 - 6) zakłócenia działalności banku i awarie systemów,
 - 7) wykonanie transakcji, dostawa i zarządzanie procesami operacyjnymi.

§ 29

1. Bank podejmuje niżej wskazane działania, w przypadku przekroczenia ustalonej wartości limitu/progu:
 - 1) akceptuje przekroczenie, gdy występujące zagrożenie zostało uznane za jednorazowe lub jest powtarzalne, ale stopień jego szkodliwości dla Banku jest niski;
 - 2) wprowadza dodatkowe mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie ryzyku, tj.

- a) podejmuje działania ograniczające ryzyko (np. wdraża dodatkowe procedury w danym obszarze, wydaje stosowne w tym zakresie rekomendacje),
 - b) transferuje zidentyfikowane ryzyko stosując ubezpieczenia lub powierzając wykonywanie czynności podmiotom zewnętrznym (outsourcing).
2. Działania podejmowane w Banku, o których mowa w ust.1, muszą zostać każdorazowo zaakceptowane przez Zarząd Banku.

§ 30

1. Bank, spośród procesów zidentyfikowanych w swojej działalności, wyodrębnił:
 - 1) procesy kluczowe, które warunkują realizację strategii Banku (w tym w zakresie strategii biznesowej i zarządzania ryzykiem),
 - 2) procesy krytyczne, których szybkie odzyskanie sprawności działania wpływa na zachowanie przez Bank ciągłości działania.
2. Bank, w przypadku określenia danego procesu jako krytycznego, posiada plany awaryjne zapewniające utrzymanie jego ciągłości.
3. Identyfikacja procesów ma miejsce podczas przeprowadzania samooceny w Banku, natomiast szczegółowa informacja z nią związana zawarta została w zasadach, dotyczących zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Rozdział 3 – Ryzyko płynności

§ 31

1. Cele strategiczne w zakresie **ryzyka płynności** obejmują:
 - 1) zapewnienie finansowania aktywów i terminowego wykonywania zobowiązań w toku normalnej działalności Banku lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia straty;
 - 2) zapobieganie powstania sytuacji kryzysowej, zwłaszcza z powodu czynników wewnątrzbankowych oraz posiadanie aktualnego i skutecznego planu awaryjnego na wypadek wystąpienia takiej sytuacji,
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:
 - 1) utrzymywanie przez Bank nadwyżki aktywów nieobciążonych na minimalnym poziomie stanowiącym zabezpieczenie na wypadek zrealizowania się scenariuszy warunków skrajnych płynności w „horyzoncie przeżycia” wynoszącym 30 dni (tolerancja ryzyka płynności);
 - 2) realizowanie strategii finansowania, o której mowa w ust. 3;
 - 3) pozyskiwanie depozytów o możliwie długich terminach wymagalności, tak aby Bank mógł otwierać po stronie aktywnej pozycje o dłuższym horyzoncie czasowym;
 - 4) utrzymywanie na bezpiecznym poziomie nadzorczych miar płynności, przy jednoczesnym minimalizowaniu kosztów z tym związanych;
 - 5) utrzymywanie wymogu pokrycia płynności (wskaźnika LCR) oraz stabilnego finansowania (wskaźnika NSFR) przynajmniej na poziomie określonym w Planie Naprawy jako poziom ostrzegawczy;
 - 6) finansowanie na bezpiecznym poziomie kredytów¹⁴ powiększonych o majątek trwałe przez depozyty powiększone o fundusze własne z zachowaniem limitu przyjętego w Systemie Ochrony;

¹⁴Wartość kredytów obliczona jako: kwota nominalna kapitału kredytu (dla kredytów w rachunkach bieżących jest to kwota wykorzystanego kapitału) minus nierozliczona prowizja minus rezerwa celowa oraz odpisy aktualizujące dotyczące odsetek

- 7) utrzymywanie płynnościowej struktury bilansu¹⁵ na poziomie zapewniającym występowanie nadwyżki skumulowanych aktywów¹⁶ nad skumulowanymi pasywami¹⁷ w okresie do 1 roku oraz nadwyżki skumulowanych pasywów nad skumulowanymi aktywami w okresie powyżej 1 roku¹⁸;
 - 8) zapewnienie globalnej wypłacalności Banku, oznaczającej posiadanie skumulowanej luki płynności¹⁹ (bez uwzględnienia zobowiązań pozabilansowych udzielonych i otrzymanych oraz funduszy własnych w pasywach) na poziomie nieujemnym; (w praktyce oznacza to, że gdyby na dany moment Bank spieniężył wszystkie swoje aktywa to wystarczy środków na zaspokojenie wszystkich zobowiązań; niewypłacalność banków powstawała najczęściej wtedy, gdy rosły kredyty zagrożone, więc wartość aktywów spadała)
 - 9) dywersyfikacja źródeł finansowania poprzez ograniczanie udziału środków dużych deponentów;
 - 10) dążenie do podnoszenia stabilności źródeł finansowania głównie poprzez pozyskiwanie środków od gospodarstw domowych po akceptowalnej cenie oraz poprzez wydłużanie terminów wymagalności;
 - 11) identyfikacja wszelkich zagrożeń związanych z ryzykiem utraty płynności w zależności od stwierdzonego charakteru zagrożenia postępowanie według procedur awaryjnych określonych w obowiązujących w Banku zasadach zarządzania ryzykiem płynności.
3. Bank przyjmuje następującą strategię finansowania:
- 1) głównym źródłem finansowania działalności Banku są depozyty podmiotów niefinansowych, ich łączna kwota powinna stanowić co najmniej ...% pasywów ogółem;
 - 2) Bank posiada i aktualizuje w okresach rocznych plan pozyskiwania i utrzymywania depozytów;
 - 3) Bank dostosowuje skalę działania do możliwości zapewnienia stabilnego finansowania;
 - 4) Bank zakłada możliwość pozyskiwania dodatkowym źródłem środków z Banku Zrzeszającego na zasadach i w zakresie możliwości Banku Zrzeszającego;
 - 5) w sytuacji awaryjnej, dodatkowym źródłem finansowania mogą być środki uzyskane w ramach Minimum Depozytowego lub Funduszu Pomocowego na zasadach określonych w Umowie Systemu Ochrony SGB, a także pozyskanie kredytu refinansowego w Narodowym Banku Polskim.

Rozdział 5 – Ryzyko stopy procentowej

§ 32

1. Cele strategiczne w zakresie ryzyka stopy procentowej obejmują:
 - 1) optymalizację wyniku odsetkowego w warunkach zmienności rynkowych stóp procentowych;
 - 2) ograniczanie negatywnego wpływu zmian stóp procentowych poprzez odpowiednie kształtowanie struktury aktywów i pasywów wrażliwych na zmiany stóp procentowych;

¹⁵ Wyznaczonej w oparciu o zestawienie luki płynności, o którym mowa w obowiązujących w Banku zasadach zarządzania ryzykiem płynności.

¹⁶ Wraz ze zobowiązaniami pozabilansowymi otrzymanymi.

¹⁷ Wraz ze zobowiązaniami pozabilansowymi udzielonymi.

¹⁸ Kumulując aktywa i pasywa począwszy od ostatniego przedziału.

¹⁹ O której mowa w obowiązujących w Banku zasadach zarządzania ryzykiem płynności.

- 3) utrzymywanie poziomu ryzyka w ramach ustanowionych limitów opisanych w wewnętrznej procedurze dotyczącej zasad zarządzania ryzykiem stopy procentowej, lecz **nie więcej niż 25%** annualizowanego wyniku odsetkowego dla ryzyka przeszacowania oraz **15%** annualizowanego wyniku odsetkowego dla ryzyka bazowego.
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:
 - 1) ograniczenie ryzyka stopy procentowej tylko do portfela bankowego i tylko do pozycji wynikających z produktów bilansowych;
 - 2) ograniczenie kwoty pozycji wrażliwych na zmiany stóp procentowych z terminami przeszacowania powyżej 1 roku do **maksymalnie 0,2% sumy bilansowej**;
 - 3) zmniejszanie ryzyka bazowego poprzez:
 - a) stosowanie dla produktów klientów stóp bazowych w postaci stawek własnych Banku (w zakresie przewidzianym w przepisach prawa),
 - b) oferowanie klientom produktów depozytowych, których oprocentowanie uzależnione byłoby od stawek rynkowych (stóp rynku międzybankowego);
 - 4) dążenie do wypracowywania jak największych przychodów pozaodsetkowych.

Rozdział 6 – Ryzyko kapitałowe

§ 33

Cele strategiczne dotyczące ryzyka kapitałowego zostały określone w obowiązującej w Banku, zatwierdzonej przez Radę Nadzorczą, strategii dotyczącej zarządzania i planowania kapitałowego.

Rozdział 7 – Ryzyko braku zgodności

§ 34

1. Cele strategiczne w zakresie ryzyka braku zgodności obejmują:
 - 1) zapewnienie działania Banku zgodnego z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi oraz standardami rynkowymi;
 - 2) zapewnienie zgodności regulacji wewnętrznych Banku z przepisami zewnętrznymi;
 - 3) dążenie i dbałość o:
 - a) wizerunek zewnętrzny Banku rozumiany jako instytucja zaufania publicznego,
 - b) pozytywny odbiór Banku przez klientów,
 - c) przejrzystość działań Banku wobec klientów,
 - d) stworzenie kadry pracowniczej identyfikującej się z Bankiem, dobrze zorganizowanej wewnętrznie dla realizacji wspólnych celów wytyczonych przez Bank.
2. Bank realizuje cele strategiczne poprzez:
 - 1) identyfikację, ocenę, kontrolę, monitorowanie i raportowanie w zakresie ryzyka braku zgodności;
 - 2) projektowanie i wprowadzenie bazujących na ocenie ryzyka braku zgodności mechanizmów kontroli ryzyka braku zgodności;
 - 3) sprawne i skuteczne podejmowanie działań naprawczych w sytuacji zidentyfikowania braku zgodności;
 - 4) systematyczne podnoszenie kompetencji komórki ds. zgodności.

DZIAŁ V – Postanowienia końcowe

§ 35

1. Niniejsza regulacja jest znana wszystkim pracownikom uczestniczącym w procesie zarządzania ryzykiem, w szczególności pracownikom zespołów/ komórek/ komitetów wymienionych w Dziale III Rozdział 1.
2. Strategia podlega regularnym (nie rzadziej niż raz w roku) przeglądom w celu jej dostosowania do zmian profilu ryzyka Banku i otoczenia gospodarczego; dokonane weryfikacje procedury zostają potwierdzone odpowiednimi notatkami i są przechowywane w dokumentacji Banku.
3. Jeżeli przegląd, o którym mowa w ust. 2, wykazał konieczność dokonania aktualizacji procedury to Bank wprowadza odpowiednie zmiany oraz zaktualizowaną procedurę przekazuje do zatwierdzenia Zarządowi i Radzie Nadzorczej Banku.

Załącznik nr 1
do „Strategii zarządzania ryzykiem
w Banku Spółdzielczym w Działdowie z/s w Lidzbarku”

Apetytu na ryzyko Rady Nadzorczej wyrażonego wskaźnikami ilościowymi.

<i>Nazwa limitu</i>	<i>Wysokość limitu</i>
Łączna wartość aktywów (wg wartości bilansowej) w postaci: papierów wartościowych (niebędących papierami wartościowymi Skarbu Państwa, Narodowego Banku Polskiego, akcjami banku zrzeszającego), jednostek funduszy inwestycyjnych, udziałów -papiery wart. Banku zrzeszającego	0,2% sumy bilansowej
Udział kredytów zagrożonych w portfelu kredytowym	Max 1,7%
Udział portfela kredytów podmiotów niefinansowych w sumie bilansowej powiększonej o zobowiązania pozabilansowe udzielone dotyczące finansowania	Max 75%
Udział ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie w portfelu kredytowym wg Rekom. S	Max 92%
Udział zagrożonych ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie w portfelu ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie ogółem wg Rekom S	Max 1,7%
Udział detalicznych ekspozycji kredytowych w portfelu kredytowym wg Rekom S	Max 3,5%
Udział zagrożonych detalicznych ekspozycji kredytowych w detalicznych ekspozycjach kredytowych ogółem wg Rekom S	Max 1,0%
Utrzymywanie pokrycia rezerwami celowymi i odpisami na odsetki należności zagrożonych ²⁰ od podmiotów sektora niefinansowego i instytucji rządowych lub samorządowych na poziomie co najmniej ;	≥ 33%
Inwestowanie nadwyżek zgromadzonych środków instrumentów finansowych nie może przekroczyć 100% funduszy własnych Banku.	≤ 100% FW
Ograniczenie łącznej kwoty dużych ekspozycji do poziomu 300% uznanego kapitału	≤ 300%
Ilość zdarzeń o wskaźniku IR≥6 (iloczyn stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia danego ryzyka oraz stopnia jego konsekwencji ekonomicznych	
Wskaźnik LCR	≥ 100%
Wskaźnik NSFR	≥ 111%
Limit maksymalnej dopuszczalnej zmiany wyniku odsetkowego z tytułu ryzyka przeszacowania	≤ 25%
Limit maksymalnej dopuszczalnej zmiany wyniku odsetkowego z tytułu ryzyka przeszacowania	≤ 15%
Udział pozycji wrażliwych na zmiany stóp procentowych z terminami przeszacowania powyżej 1 roku w sumie bilansowej	Max 0,2%
Iloraz aktywów wrażliwych o oprocentowaniu uzależnionym od stawek własnych Banku w pasywach wrażliwych o oprocentowaniu uzależnionym od stawek własnych Banku ²¹	1
Osiągnięcia współczynnika kapitałowego TCR (wymóg KNF)	Min 12,875%
Dążenie do osiągnięcia współczynnika kapitałowego TCR (wymóg IPS)	Min 13,875%
Posiadanie wielkości współczynnika Tier 1	Min 10,875%
Obciążenie kapitałem wewnętrznym funduszy własnych	Max 82%
Dążenie do takiej struktury funduszy Tier 1, aby kapitał rezerwowy stanowił 90% funduszy Tier 1	Min 90%
Dążenie do uzyskania zaangażowania kapitałowego w akcje banku zrzeszającego na poziomie min 0,5% sumy bilansowej (wg stanu na koniec roku)	
Wskaźnik dźwigni finansowej	Min 3,0%
Przekazanie na fundusze własne banku nadwyżkę bilansową	Min 90%

²⁰Według wartości bilansowej brutto.

²¹ Nie ma charakteru limitu, jest to sytuacja pożądana.

